Journal of Buddhist Innovation and Management
Vol. 9 No. 5 September – October 2026 pp. 321-332.

บทความวิชาการ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อความสำเร็จขององค์กร

BUDDHIST LEADERSHIP FOR ORGANIZATIONAL SUCCESS

พระวชิรสุตสุนทร[1], พระพุฒิพงษ์ พุทฺธิวโส (กล่ำทวี)[2*]

Phra Wachirasut Sunthorn[1], Phra Phuttiphong buddhivamso (klamthawi)[2*]

*Corresponding Author E-mail: phuttiphong.kla@mcu.ac.th

Received June 9, 2026; Revised September 8, 2026; Accepted October 6, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีเจตนารมณ์เพื่อนำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำที่ประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร สะท้อนรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ยึดคุณธรรม ควบคู่ทักษะการบริหารโดยยึดหลักทศพิธราชธรรม มีวิสัยทัศน์กล้าตัดสินใจ สามารถสร้างแรงจูงใจต่อความร่วมมือในองค์กรได้อย่างเข้มแข็งโดยยึดหลักอิทธิบาท รวมทั้งแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความมั่นคงขององค์กรในระยะยาว ซึ่งทำให้ผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรโดยยึดหลักพรหมวิหาร ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีสมรรถนะสูง สามารถบริหารงาน บังคับบัญชา และขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพและคุ้มค่า ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรสาธารณะ ผู้นำควรมีความรู้ ความสามารถรอบด้าน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีอุดมการณ์ วิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และกล้ารับผิดชอบต่อผลของการกระทำ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; ความสำเร็จขององค์กร

[1] วัดพิชัยปุรณาราม ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

[1] Wat Pichai Puranaram Mueang Uthai Thani District, Uthai Thani Province

[2] วัดบางกุ้ง ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

[2] Wat Bang Kung Mueang Uthai Thani District, Uthai Thani Province

Abstract

This academic article aimed to study the Buddhist principles related to leadership applied in organizational management examining Buddhist leadership styles that contributed to organizational success, emphasizing the combination of morality and management skills, vision, decisiveness, and the ability to foster strong organizational collaboration. The article explored approaches to developing Buddhist leadership in the rapidly changing world to enhance organizational efficiency and long-term stability. This highlighted the crucial role leaders play in the success or failure of an organization. Effective leaders must be highly competent, capable of managing, commanding, and driving activities to achieve goals efficiently and cost-effectively, in the public, private, and international sectors. Leaders should possess well-rounded knowledge and skills, self-confidence, a positive outlook, excellent interpersonal skills, ideals, vision, the courage to think, act, make decisions, and take responsibility for their actions.

Keywords: Leadership; Buddhist Management; Organizational success

บทนำ

ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญมากต่อความสำเร็จขององค์การและสังคมในทุกระดับ โดยผู้นำมิได้หมายถึงเพียงบุคคลที่มีตำแหน่งหรืออำนาจเท่านั้น หากแต่หมายถึงผู้ที่สามารถใช้อิทธิพลในการชี้นำ สร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ ความเป็นผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับทั้งกระบวนการในการตัดสินใจ การสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ในปัจจุบันนี้สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัว ต้องมีวิสัยทัศน์ สามารถบริหารจัดการความไม่แน่นอนได้ ด้วยความรอบคอบเพื่อให้นำพาองค์กรก้าวไปข้างหน้าได้ ทำให้คนในองค์การมีความมั่นใจมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้นำที่ดีควรยึดมั่นในหลักจริยธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ดังนั้นความเข้าใจในความหมายและบทบาทของผู้นำจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์การพารอดพ้นวิกฤตที่เกิดขึ้นได้ในอนาคต ผู้นำคือ เป็นเรื่องของการที่มีความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งหรือผู้มีอิทธิพลให้บุคคลอื่นทำงานร่วมกันด้วยความสมัครใจเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการขององค์กรได้ (เถาวัลย์

นันทาภิวัฒน์, 2521) ผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ซึ่งมีหน้าที่จะต้องกำหนดทิศทางขององค์การและการบริหารงานทั้งองค์การ บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน ผู้นำจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างพนักงาน ประสานปฏิบัติงานทั่วองค์การ ประสานระหว่างองค์การกับการรับบริการและประสานระหว่างองค์การที่ตนรับผิดชอบกับองค์การเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2560) ความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่มเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์โดยถ่ายทอดแนวคิด การสื่อความหมาย หรือการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อไปสู่การปฏิบัติด้วยการชี้นำ ผลักดันชักจูง จูงใจ หรือใช้อำนาจหน้าที่กระตุ้นให้หรือผู้ใต้บังคับบัญชา หรือกลุ่มคนบุคคลอื่นให้ความร่วมมือร่วมใจด้วยความเต็มใจด้วยความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งการดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ (ประสิทธิ์ พันธวงษ์ และคณะ, 2560) ผู้นำในทัศนะของผู้เขียน คือ บุคคลที่สามารถใช้อิทธิพลในตัวเอง ความมีภาวะผู้นำสามารถประสานให้ผู้อื่นทำงานให้มุ่งสู่เป้าหมายขององค์การได้โดยไม่เพียงแค่ผู้มีอำนาจสั่งการเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจคน เห็นคุณค่าของความแตกต่างส่วนบุคคล สามารถจูงใจให้เกิดความร่วมมืออย่างแท้จริง เพื่อให้การทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความสำเร็จที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จะเห็นได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลที่มีความสามารถในการชี้นำ แนะนำ และจูงใจผู้อื่นให้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร เพราะเป็นผู้บริหารจัดการ ตัดสินใจสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ตาม นักวิชาการมองว่าผู้นำเป็นผู้ประสานงาน แก้ไขความขัดแย้ง และช่วยให้สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำยังเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มจากความรู้ ความสามารถ และบุคลิกภาพที่เหมาะสมในทุกสถานการณ์

ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถนำกลุ่มบุคคลไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ โดยการนำเอาหลักคำสอนในพระไตรปิฎกคือ 1. พระวินัยปิฎก ว่าด้วยพระวินัยสิกขาบท ของภิกษุและภิกษุณี 2. พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยคำสอนบุคคล สถานที่ที่เรียกว่า ชาดก 3. พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยสภาวะธรรม กาย จิต รูป และนิพพาน และนำหลักธรรมคำสอนต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ ในการเป็นผู้นำที่ดี มีศักยภาพ และทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำมีการศึกษาอย่างกว้างขวางและหลากหลายมุมมอง ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลเพื่อชี้นำและประสานงานกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Yukl, 2013) สอดคล้องกับภาวะผู้นำเป็นทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคล และกระบวนการทางสังคมที่มีผลต่อผู้อื่น (Northouse, 2019)

ความหมายของภาวะผู้นำ โดยทั่วไปนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำ เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ส่วนภาวะผู้นำนั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมาจากตัวตนของผู้นำ จากบุคคลที่เป็นผู้นำอย่างเป็นกระบวนการ การจะเข้าใจความหมายของผู้นำมักจะไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำนั้นมักจะพิจารณาจากตำแหน่ง หน้าที่ การแสดงบุคลิกภาพของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำนั้นเป็นเรื่องยาก แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้กันหลายทรรศนะดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์การ (สมยศ นาวีการ, 2538)

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ตนมีอยู่ในการชักนำหรือโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์การหรือในกลุ่มคนในสถานต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (ประสาน หอมพูล และทิพวรรณ หอมพูล, 2537)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ผู้ที่มีคุณธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของคนในสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในทางที่ดี ถูกต้องตามหลักคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม รวมเอาใจของมวลชนหรือประสานร้อยรวมเอาคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบแล้วดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ดีงาม เป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็น สิ่งที่ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งมีความเป็นผู้เสียสละ (อภิรมย์ สีดาคำ และคณะ, 2564)

ในทัศนะของผู้เขียนภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง การที่ผู้นำรู้วิธีการใช้ปัญญามากำกับการตัดสินใจยึดหลักความเมตตา ความไม่เบียดเบียนเป็นพื้นฐานในการบริหารคนและงาน ผู้นำลักษณะนี้มุ่งพัฒนาทั้งตนเองและผู้อื่นให้เกิดความสมดุลทางกาย ใจ สังคม มากกว่าการแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตนจึงเป็นการนำที่เน้นคุณค่า ความถูกต้อง ซึ่งสามารถนำไปสู่ความสงบสุขขององค์กรและส่วนรวมได้

สรุปว่าผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง ผู้ที่มีคุณธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี ของคนในสังคม มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในทางที่ดี ถูกต้องตามหลักคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของคน สังคม รวมเอาใจของมวลชนหรือประสารร้อยรวมเอาคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบแล้วดำเนินไปสู่เป้าหมาย ที่ดีงาม เป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งมีความเป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคลได้

หลักธรรมสำหรับการสร้างภาวะผู้นำ

หลักธรรมสำหรับผู้นำเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำจะต้องมี การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้นั้นก็เพื่อการเป็นนำผู้นำที่ดีและคำสั่งสอนที่สำคัญๆ ของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดี หรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดี เพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติซึ่งมีหลักธรรมหรือคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้นำได้ บทความนี้ผู้เขียนขอนำมาเสนอ 3 หลักธรรม ดังนี้

1. ทศพิธราชธรรม (ขุ.ชา. 28/175-176/112.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง มี 10 ประการ คือ

1) ทาน การให้ คือ การสละสิ่งของ บำรุงเลี้ยงช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อนุเคราะห์ให้ผู้ใต้ปกครองของตนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี

2) ศีล ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวาจาประกอบแต่การสุจริตรักษากิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลนได้

3) ปริจจาคะ การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น

4) อาชชวะ ความซื่อตรง คือ ความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติภารกิจโดยสุจริตมีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน

5) มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัยไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือตน มีความสง่ากิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดีจากประชาชน

6) ตปะ ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิตระงับยับยั้งข่มใจได้

7) อักโกธะ ความไม่โกรธ คือ ไม่เกรี้ยวกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการผิดพลาดเสียธรรม มีวินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตนของตนเอง

8) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่เช่น เก็บภาษีขูดรีดหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด

9) ขันติ คือ ความอดทน ในหน้าที่และต่องานที่ต้องเจอปัญหาอุปสรรค แต่ก็สามารถฝ่านไปได้โดยย่อหรือท้อถอย

10) อวิโรธนะ ความไม่คลาดจากธรรม คือ วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดีไม่ประพฤติให้คลาดเคลื่อนไป

สรุปได้ว่า ทศพิธราชธรรม 10 คือ ธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง มี 10 ประการ คือ ทาน, ศีล, ปริจจาคะ, อาชชวะ, มัททวะ, ตปะ, อักโกธะ,อวิหิงสา, ขันติ และอวิโรธนะ ถือว่าคุณธรรมด้านนี้เป็นคุณลักษณะ และกลยุทธ์ที่ผู้นำเชิงพุทธต้องพึงมี

2. พรหมวิหาร 4 (ที.ปา. 11/308/280.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติมี 4 ประการ คือ

1) เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดี มีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรง เที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันส่งผลให้ดีและชั่ว รู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 หรือพรหมวิหารธรรม ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ และกำกับความประพฤติมี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ถือว่าคุณธรรมด้านนี้เป็นคุณลักษณะและกลยุทธ์ที่ผู้นำเชิงพุทธต้องพึงมี

3. อิทธิบาท 4 (ที.ปา. 11/306/277) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผล ที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ

1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดีขึ้นไป

2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพด้วยความตั้งใจ มีความอดทน แม้พบอุปสรรคก็ไม่ท้อถอย

3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจจริง ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

4) วิมังสา ความไตร่ตรอง คือ ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลกับสิ่งที่ทำ มีการวางแผน วัดผล ปรับปรุงแก้ไข

สรุปได้ว่า คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผล ที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ถือว่าคุณธรรมด้านนี้เป็นคุณลักษณะในการพัฒนาคน สังคม ชุมชน

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมสำหรับการสร้างภาวะผู้นำข้างต้นนี้มีความสำคัญ และจำเป็น หลักการสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ปรากฏในพระสูตรสำคัญ ๆ ดังกล่าว ผู้นำหรือผู้บริหารสามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้เป็นอย่างดี ความจำเป็นที่ผู้นำหรือผู้บริหารควรคำนึงที่สุดจะต้องดำเนินนโยบายในการทำงานโดยปราศจากอคติ แต่ให้ดำรงตนด้วยการประพฤติธรรม หรือมีคุณธรรม ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมงานหรือประชาชนโดยส่วนรวมผู้นำจึงจะประสบความสำเร็จในการบริหารได้

คุณสมบัติผู้นำที่ดี

ผู้นำที่ดีจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้งานสำเร็จได้อย่างราบรื่น ผู้นำจะต้องยึดความรู้และวิสัยทัศน์ ผู้นำนักปฏิบัติ และผู้นำผู้สร้างวัฒนธรรมใหม่ มีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจภายใต้ขอบเขตที่กำหนด เน้นการมีส่วนร่วมและการให้คำปรึกษา เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมาก จะช่วยสร้างความร่วมมือ และลดแรงต่อต้านในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ไม่มีรูปแบบใดดีที่สุดเสมอไป ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ผู้นำที่ประสบความสำเร็จต้องบริหารตนเอง บริหารคนบริหารงานควบคู่กัน เพื่อให้องค์กรมีความก้าวหน้าได้อย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต ลักษณะที่ดีของผู้นำ คือ มีการศึกษาดี เฉลี่ยวฉาด เชื่อมันในตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การและสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัวปรับอารมณ์ สภานภาพทางเศรษฐกิจกิจและสังคมดี มุ่งมั่นที่จะสร้าผลงาน และมาตรฐาน

ในการทำงาน มีความสามารถในการตัดสินใจ มีเหตุผลฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาก้าวหน้า มีความยุติธรรม (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2560)

การเป็นภาวะผู้นำที่ดีเพื่อความสำเร็จขององค์กร ตามที่ได้กล่าวไว้ในภาวะผู้นำไม่ใช่เรื่องของตำแหน่งมี ดังนี้

1. เป็นเข็มทิศมากกว่าแผนที่ ในยุคที่โลกผันผวน แผนที่ที่กำหนดขั้นตอนแบบละเอียดจะใช้ไม่ได้ผลเมื่อเจออุปสรรคที่ไม่คาดคิด ผู้นำจึงต้องทำหน้าที่เป็นเข็มทิศที่คอยชี้ เป้าหมายสูงสุด และคุณค่าหลักเพื่อให้ทีมไม่หลงทาง การบอกเพียงทำไมแทนการสั่ง ว่า ทำอย่างไร ช่วยให้ทีมมีอิสระในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ได้ตามสถานการณ์จริง ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ องค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูง และพนักงานที่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในผลงานที่พวกเขาได้ร่วมกันบุกเบิกเอง และเป็นการการผสมผสานหลักการบริหารงานบุคคลเข้ากับคุณธรรมจากพรหมวิหาร 4 จะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การบริหารบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สร้างองค์กรแห่งความสุข ความเจริญ และความยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอย่างสูงสุด (ปรัชญา หนูปลอด และพระครูวุฒิชัยการโกศล, 2568)

2. สร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยา ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่มักเกิดจากการทดลองที่ผิดพลาดนับครั้งไม่ถ้วน ผู้นำที่ชาญฉลาดจึงต้องสร้างพื้นที่ที่ทุกคนกล้าแสดงความเห็นที่แตกต่างโดยไม่ต้องกลัวการถูกตำหนิหรือทำให้อับอาย เมื่อทีมรู้สึกปลอดภัย ความลับหรือปัญหาที่ซุกซ่อนอยู่จะถูกเปิดเผยออกมาแก้ไขได้ทันท่วงที แทนที่จะถูกปกปิดไว้จนกลายเป็นวิกฤตที่แก้ไม่ได้ในภายหลัง บรรยากาศที่เกื้อหนุนนี้จะเปลี่ยน ความผิดพลาด ให้กลายเป็น บทเรียนราคาแพงที่คุ้มค่า และเป็นเชื้อเพลิงชั้นดีที่ช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร

3. เป็นนักฟังเชิงรุก การฟังด้วยหูอย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่ผู้นำต้องฟังด้วยใจ และสติเพื่อรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกและความกังวลที่พนักงานอาจไม่ได้พูดออกมาโดยตรงได้ การให้พื้นที่และเวลาในการฟังอย่างตั้งใจจะช่วยสร้างความเชื่อมั่น ทำให้คนทำงานรู้สึกว่าตัวตน และเสียงของเขามีความหมายต่อความสำเร็จของส่วนรวม ข้อมูลที่ได้จากการฟังเชิงรุกมักเป็น ข้อมูลดิบ ที่มีค่าที่สุดซึ่งผู้นำสามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างแม่นยำกว่าการนั่งเดาเอาเอง

4. ทำตัวเป็นกระจกและหน้าต่าง แนวคิดนี้ คือ การฝึกฝนความถ่อมตัว โดยเมื่อทีมประสบความสำเร็จ ผู้นำจะมองผ่านหน้าต่างออกไปเพื่อชื่นชมและให้เครดิตกับความทุ่มเทของสมาชิกทุกคนในทีม แต่เมื่อเกิดความล้มเหลว ผู้นำจะหันกลับมามองที่กระจก เพื่อวิเคราะห์ว่าตนเองบกพร่องตรงไหน มีส่วนสนับสนุนไม่เพียงพอ หรือตัดสินใจผิดพลาดอย่างไรบ้าง การกล้ายืดอกรับผิดชอบแทนทีมจะสร้างบารมีและศรัทธาที่แท้จริง ทำให้ทีมพร้อมที่จะทุ่มเทและสู้ไปพร้อมกับคุณแม้ในช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุด

5. เพาะพันธุ์ผู้นำคนต่อไป ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ไม่ได้วัดกันที่อำนาจในมือ แต่วัดกันที่เขาสามารถส่งต่อไฟ และสร้างแรงบันดาลใจให้คนรอบข้างลุกขึ้นมานำตัวเอง และผู้อื่นได้มากน้อยแค่ไหน การมอบหมายงานที่ท้าทาย พร้อมกับการเป็นโค้ชที่คอยสนับสนุนอยู่ห่าง ๆ คือ การเตรียมความพร้อมให้องค์กรเติบโตได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ยึดติดกับตัวบุคคล เมื่อทุกคนในองค์กรมีหัวใจของผู้นำองค์กรนั้นจะกลายเป็นเครื่องจักรที่ขับเคลื่อนด้วยพลังมหาศาลได้

ผู้นำที่ดีในความคิดของผู้เขียน คือ เป็นผู้นำผู้ที่กล้ายอมรับความผิดพลาดเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับองค์การ และถอยอยู่ข้างหลังเมื่อความสำเร็จเกิดขึ้นกับองค์การโดยให้คุณค่ากับทีมงานมากกว่าตนเองเป็นผู้ที่ตัดสินใจด้วยเหตุผลควบคู่คุณธรรม รับฟังอย่างเข้าใจ กล้ายอมรับความผิดพลาดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในอนาคต ผู้นำที่ดีคือผู้ที่ทำให้คนรอบข้างเติบโตไปพร้อมกันสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำได้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า คุณสมบัติผู้นำที่ดีเริ่มจากกล้าคิด กล้านำเสนอ และมีทัศนคติที่ดี พร้อมเผชิญความท้าทายเพื่อพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า ผู้นำต้องมีทักษะการเข้าสังคม การสื่อสาร การเป็นผู้ฟังที่ดีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งในทีม ความรับผิดชอบเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งการรักษาคำพูด ทำงานตรงเวลา แก้ปัญหาได้เมื่อเจออุปสรรคในการองค์การ ผู้นำควรที่จะต้องเข้าถึงได้ง่าย เปิดโอกาสให้ผู้อื่นปรึกษา เพื่อสร้างความไว้วางใจ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี สุดท้าย ต้องสามารถวิเคราะห์ จัดการปัญหาอย่างสมเหตุสมผลมีความเป็นธรรม เพราะภาวะผู้นำมิใช่เรื่องตำแหน่ง แต่คือพฤติกรรมและความน่าเชื่อถือที่พิสูจน์ได้ด้วยผลของงาน

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2569 น. 321-332.

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนา 3 มิติ รากฐานการบริหารสู่ความยั่งยืน

ที่มา: พระวชิรสุตสุนทร และพระพุฒิพงษ์ พุทธิวโส

1) มิติด้านการพัฒนาตน โดยการใช้สติปัญญา เพื่อการตัดสินใจที่รอบคอบ มีวิสัยทัศน์ และรับผิดชอบ

2) มิติด้านการพัฒนาคน ด้วยเมตตาและการมีส่วนร่วม สร้างแรงจูงใจ ความไว้วางใจ และความสามัคคีในหมู่คณะบุคลากร

3) มิติด้านการพัฒนาองค์กร ด้วยความยุติธรรมและธรรมาภิบาล เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความมั่นคง และความยั่งยืนในองค์กร

ภาวะผู้นำเชิงพุทธมิใช่เพียงคุณธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นการเชื่อมหลักธรรมกับทักษะการบริหารในองค์กร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

เพราะฉะนั้น สรุปได้ว่า ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการชี้นำ สร้างแรงจูงใจ สามารถประสานความร่วมมือของคนในองค์การให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยไม่จำกัดเพียงตำแหน่งหรืออำนาจ แต่รวมถึงความสามารถในการเข้าใจคน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การสื่อสาร การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม พร้อมทั้งยึดมั่นในจริยธรรม ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธเน้นการใช้สติ ปัญญา ความเมตตาในการบริหารคนและงาน มุ่งพัฒนาทั้งตนเอง ผู้อื่นให้เกิดความสมดุล มีความสงบสุข พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อแนวคิดผู้นำไทย โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมคุณธรรมในสังคมแม้บทบาทของวัดและพระสงฆ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ยังคงมีความสำคัญต่อการหล่อหลอมจิตใจสร้างความสามัคคีของคนในสังคมได้ ผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีทักษะในการสื่อสาร การแก้ปัญหาอย่างยุติธรรม ให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานเพื่อนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว

สรุป

ผู้นำ คือ บุคคลที่สามารถ แนะนำ ชี้แนะ และจูงใจผู้อื่นให้ร่วมกันดำเนินงานสู่เป้าหมาย โดยมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ทั้งด้านการบริหาร การตัดสินใจ และการสร้างแรงบันดาลใจ ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นฐานสำคัญด้าน สติ ปัญญา เมตตา ความเสียสละ และความยุติธรรม ควบคู่กับความสามารถในการประสานคนให้ร่วมมือกันสู่จุดหมายที่ดีงาม พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่ผู้นำทางจิตวิญญาณ สร้างคุณธรรม ผู้นำที่ดีต้องกล้าคิด กล้านำเสนอ มีทักษะการสื่อสารและการเข้าสังคม รับผิดชอบ เข้าถึงง่าย สามารถแก้ปัญหาอย่างยุติธรรมสมเหตุสมผล ภาวะผู้นำที่แท้จริงมิใช่เรื่องตำแหน่ง แต่คือการประพฤติปฏิบัติที่สะท้อนคุณธรรม ความสามารถ ความน่าเชื่อถือ อันนำพาองค์กรและสังคมไปสู่ความสำเร็จในอนาคต ภาวะผู้นำที่แท้จริงไม่ใช่เรื่องของตำแหน่งคือ อิทธิพลทางปัญญา ที่ใช้หลักพุทธศาสตร์อย่างสติ ปัญญา เมตตา

เพื่อขับเคลื่อนองค์กรท่ามกลางโลกที่ผันผวน ผู้นำยุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นเข็มทิศที่ชี้แนะทิศทาง พร้อมสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยา ให้ทีมกล้าเรียนรู้จากความผิดพลาด การเป็นนักฟังเชิงรุก ที่จะช่วยเปิดรับนวัตกรรม แต่ในขณะที่การทำตัวเป็น กระจกและหน้าต่าง จะสร้างบารมีผ่านความรับผิดชอบ การให้เกียรติผู้อื่น โมเดลความสำเร็จนี้ประกอบด้วย 3 มิติหลักคือ การพัฒนาตนด้วยสติ การพัฒนาคนด้วยความรัก การพัฒนาองค์กรด้วยธรรมาภิบาล โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การเพาะพันธุ์ผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อส่งต่อวัฒนธรรมแห่งความดีงามและความสำเร็จในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

เถาวัลย์ นันทาภิวัฒน์. (2521). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2560). *ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ พันธวงษ์ และคณะ. (2560). *รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประสาน หอมพูล และทิพวรรณ หอมพูล. (2537). *จิตวิทยาทั่วไปจิตวิทยาธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: วังอักษร.

ปรัชญา หนูปลอด, พระครูวุฒิชัยการโกศล. (2568). พรหมวิหาร 4: เข็มทิศนำทางสู่การบริหารบุคลากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร สุรนารีสาร*, 3(3), 110-121.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมยศ นาวีการ. (2538). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

อภิรมย์ สีดาคำ และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในยุค New Normal. *วารสารธรรมวิชญ์*, 3(1), 410–423.

Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and Practice* (8 th ed). Thousand Oaks: Sage Publications.

Yukl, G. A. (2013). *Leadership in Organizations*. Boston: Pearson Higher Ed.